

Wisdom Naturæ

JURNAL

ПЕНТРЪ РЕСПИДИРЕА ШТИНЦЕЛОРЪ НАТЪРАЛЕ ШИ ЕСАКТЕ, ÎN TOATE KLASELE

Pedigeat's

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

№. 44.

(Англъ алъ треilea)

Български

30 Noembrie, 1858.

Корпидереа: Деспре Стѣдii астрономиче — Камфорс. — Омълѣ. — Комѣниказиѣни индигиѣне мичи. — Аонгѣ.

Стѣдii астрономиче.

VII. Дѣспре ъеограѣеа фисикъ. (Ѣртаре.)

Fenomenulele fizicului și ale fizicului n'a fostă cunoscută națiunilor antici că aș fь-
kăită căltorii pьine pe oceanul Atlantică, și
kape n'a vьzătă niči de kьmă oceanul челъ mare;
fiindă kă aчestă fenomenă se зртеазь nșmai la
apelu oceanulă (marea Neagră, marea Medi-
terană și marea Баликă, n'ăș niči de kьmă fizică
și fizică).— În seklele de mizlokă, aflaseră
oamenii existența aчestă fenomenă; dară fiindă
kă leuea atrakțiunei n'a fostă inkă desconerită
prin Newton, de aчeea n'ăș pьtătă astronomii
gьsi kăssa чеa adevьrată a aчestă fenomenă.
Aiči iarșii s'ăș vьzătă kă znde oamenii, kь-
tindă adevьrăle și negьsindă'l, n'ăș pьvdare a

autenta și se sileskă a'șii inkinci opi че es-
plikaziune, nșmai și nșmai de pьșine a nș zicē
"aчeasta nș intim., akolo zik, kad tot d'agna. în
niunte ideii abьtăte și foarte abьpde. — Aua
'șii aș inkincită natъralistii din seklele de miz-
lokă, kă pьmintăle este zăș animală viă, kape
în toate zilele inkite o parte din apelu ocea-
năle, și pe зртă o vьpșă, întokmăi kă și че-
le-l-alte animale kape se adană de doь opi
pe zi!

Zăș ală felă de mișkare a apeloră o-
ceanăle, este kьnoskute zьvătă nșpire de Гьлфу-
тremă. Aчeastă kьpъere a apeloră oceanăle
ese din golăle mьrpii de la Mexikă (în Amie-

pika, unde este o klimă foarte caldă) despărțind-se în mizloaklă oceanului Atlantic în două direcțiuni săș ramăre. Una merindă spre sudest Africei (la Kanlă de vna speranță), pe kindă cea-l-altă kăpce spre Nordul Europei (la Irlanda și la Șnișberga). — De mlate ori, se răsesekă la ȳerțarile Irlandei și Șnișbergei (o klimă polară foarte friguroasă) niște băkții de lemne din țărșile Americii meridionale, săș niște noame kare kreskă în klimelē tronice. Aceste adăntări, le adăce oceanul prin nămita mișkare Gălfutremă, de la Amerika Meridională la nordul Europei. — În istoria Geografiei, aceste adăntări joakă o rolă mare; fiindă kă *Ipistofă Kolombă* tokmal prin aceastea s'a întemeat în ideea sa despre existența unei lumi noșă dincolo de oceanul Atlantic. Băzindă aceste adăntări streine înnotindă pe mare, aceasta i' aș dată imănsisne să zikă kă aceastea trebe să fie niște țrmo ale unei kontinentă noșă, dekorată de o vegetație mlată bogată de asemenea plante kare nă se răsesekă niči de kmă în kontinentul antikă.

Totă prin acestă Gălfutremă, kare adăce ape calde de la țările tronice din Amerika în ana țărșilor polare foarte friguroase din Europa, se îndăleskă și klimelē din nordul Europei; de aceea Irlanda are o klimă mlată mai dăce de kilă se kăvino la poziția sa geografică. Osebită de aceasta, nă nămal acestă Gălfutremă, dară și ori ce țară îndăleante klima loklă dăce lăngă dănsa, prekămă vedemă aceaste la toate țările omșane din Europa kă aș o klimă mlată mai dăce de kilă cele țărșitane ce se află totă în asemenea țărșime geografică. — Despre acestă obiekă vomă vorbi într'altă lokă mai pe largă.

Toate suprafețele țărșilor sântă într'ună nivelă (ekvialeră de nivelăsiune), adică nă este una dănt'insere pidikată mai sșș, săș alta sțzătă mai josă. Kontinentul și kă toate insulele, sântă firește pidikate peste suprafața apei, fiindă kă în altă-felă de kindă ară trebi să fie innecată, dede-bătlă aneloră oceanului; însă în mizloaklă kontinentul se află niște lokări ce sântă mlată mai josă de kilă suprafața țărșii. Una, spre esemplă, s'a răsită print' o esakă țărșare kă albia rîlă *Iordani* în Pa-

lestina este kă 1000 nișoare mai josă de kilă suprafața țărșii; într'o asemenea poziție se află și năstioasa țeară a *Tartariei* în Asia. — Dară în țenerală kindă se vorbete în fizikă de înălțimea unei lokă pe nămintă, se înțelece înălțimea sa d'asupra suprafeței țărșii (orlinda țărșii în limba științifică).

Afară de țărșii, se mai află pe nămintă și alte *lakări* (adăntări de ape dăci, statonice). — Ună din cele mai mari lakări este laklă de *Ladoga* (aproape de *Petersburgă*); dară ună din cele mai adăci lakări, este laklă *cele mare* (lago maggiore) în Piemontă (Sardinia), kare este adăck de 180 nișoare; apoi și laklă de *Geneva* în Elveția are o adăcime de 150 nișoare. — Fieră-kare lakă lui are isvoarele sale, prekămă le aș și *pitrite*; însă; dăce poziția loklă, isvoarele formează ori ună lakă statonikă, săș ună rî kărtoră kare se vapsă ori drentă în mare, săș într'ună altă rî și amădoș se vapsă în mare; dară sântă și rîră kare se nicdă în nisă (prekămă rîlă *Pînă* în Germania și *Iordani* în Palestina) săș se vapsă în mare prin niște canale sțterane (prekămă o vedem la kilē-vă rîră în Dalmația și în alte lokări). Aceste rîră, în țterea loră, se kăfandă sșșă nămintă, sțkindă-se nevțzate, și ana țrmează kărsul loră kătre mare în întăneriklă sțterană. — Iară altele vapsă la periodo hotărșite anele loră pe nămintă, prodăkindă înpekăsiune sțțtoare de vine nentă kătlăra nămintă (prekămă *Nilă* în Egipt).

ȳărșimea rîrșilor se sotește săș dăce înălțimea kărsulă loră, săș dăce înălțimea aneloră ce întră într'insere, adică dăce țărșimea rîșinei nămintă de unde lui țrăș anele lor. Într'acestă kindă Amerika are rîrșile cele mai mari, prekămă este rîlă *Amazoneloră* kă o rîșine de 126 miș mile natrate; rîlă *Misimi* kă o rîșine de 62 miș mile natrate; rîlă *Lanata* kă o rîșine de 55 miș mile natrate; — în kontinentul celă antikă răsămă în Afrika *Nilă* kă o înălțime aproape de 500 mile; în Asia rîlă *Obi* kă o rîșine de 57 miș mile natrate; rîlă *Ianue-Kiangă* (rîlă albastă) în Kina kă o rîșine de 54 miș mile natrate; rîlă *Gangă* în India kă o rîșine de 27 miș mile geografice; Europa singură are rîrșile

челе маї миці пе лінгъ челе-л-але пърци алѣ пѣмѣнтѣлѣи. Челе маї маї ла пої сѣнтѣ: *Волга* кѣ о реѣиѣне де 25 миі миле ѣеографѣче, ши *Дс-пѣра* кѣ о реѣиѣне апроане де 15 миі (14630) миле ѣеографѣче.

Кѣрѣереа рѣрѣлорѣ се ѣрмеазѣ дѣне ле-пеа *пѣвелаѣиѣнеї*; адѣкѣ ана казѣтѣ тотѣ д'аѣна ѣнѣ локѣ маї жосѣ спре а се вѣрса ши а се пѣне инт'о линѣ дреантѣ кѣ орѣзонтѣлѣи; аѣеастѣ линѣ фаче тотѣ д'аѣна ѣнѣ ѣнѣгѣ дрентѣ кѣ линѣеа пер-пендѣкларѣ, адѣкѣ кѣ линѣеа кѣдерѣи корпѣрѣлорѣ кѣтре чентрѣлѣ пѣмѣнтѣлѣи. — Де ѣнде ѣрмеазѣ кѣ рѣрѣле кѣрѣѣ де сѣсѣ ин жосѣ, ѣнеде инсѣ факѣ о кѣрѣоасѣ еѣченѣиѣне, адѣкѣ се сѣе ин сѣсѣ ин дрѣмѣлѣ лорѣ, маї кѣ сеамѣ ла апропѣереа вѣрѣрѣи лорѣ ин море. — Аша шѣмѣ кѣ рѣлѣ *По* (ин *Italia*) се сѣе ин сѣсѣ ла апропѣереа вѣр-ѣрѣи салѣ ин мореа *Mediteranѣ* инт'атѣта, ин кѣтѣ маѣка аѣестѣи рѣѣ се афлѣ аколо маї сѣсѣ де кѣтѣ аконопѣшеле каселорѣ дѣн орашѣлѣ *Ferara* пе ѣнде *По* трѣче! — Аѣеастѣ импѣрѣѣрѣре пе еѣте конт'арѣѣ кѣ леѣеа ѣенералѣ а еѣкѣлѣбрѣлѣи аѣеї, ѣї о инт'рѣште; фѣндѣ кѣ, о консекѣенѣѣ натѣ-ралѣ а аѣестѣи леѣї еѣте, кѣ ѣнде исворѣлѣ ѣнеї апе кѣрѣѣтоаре еѣте пѣсѣ сѣсѣ (спре еѣемѣлѣ, еѣшѣндѣ дѣнт'ѣн маѣте), аколо рѣлѣ ин дрѣмѣлѣ сѣѣ поате сѣ се ѣрѣче ин сѣсѣ ши сѣ се сѣе ла о инѣлѣдѣме атѣта де море кѣтѣ еѣте ши инѣлѣдѣмеа исворѣлѣи. — Аѣеаста о ведемѣ ла *Апедѣкѣтеле* ѣе ле фачемѣ пентрѣ индѣстѣларѣеа орашелорѣ кѣ апе, адѣкѣндѣ пе аколо апе де департе, кѣндѣ пе се афлѣ исвоарѣ пе апроане. Пентрѣ аѣемѣнеа апедѣкѣте кѣѣтѣмѣ исвоаре иналте, маѣкарѣ кѣтѣ де департе сѣ фѣе де орашѣ; еѣте дѣстѣлѣ нѣмаї ка сѣ аѣѣ ин инѣлѣдѣмеа лорѣ о пѣтере дѣстѣлѣ а да о вѣнѣ импѣнѣере аелорѣ ѣе кѣрѣѣ ин ѣр-лоае. — Ин аѣестѣи кѣндѣ, импѣрѣѣндѣ исворѣлѣи прин капалѣрѣи де ѣрлоае сѣѣтеране, маѣкарѣ кѣтѣ де адѣнкѣ сѣ фѣе, тотѣ трѣѣе ана сѣ се сѣе ин сѣсѣ ла сѣѣврѣшѣереа капалѣрѣлорѣ, инсѣ се ва сѣи нѣмаї атѣтѣ кѣтѣ еѣте инѣлѣдѣмеа исворѣлѣи. — Аша ши рѣлѣ *По* еѣшѣндѣ дѣнт'ѣнѣ исворѣ иналѣ дѣн *Алѣи*, трѣѣе негрѣмѣтѣ ка сѣ се сѣе іарѣшѣ ла ѣнѣ локѣ иналѣ, ѣе с'а гѣсѣтѣ ин дрѣмѣлѣ сѣѣ меѣрѣндѣ спре море. — Іатѣ еѣуѣлѣкѣѣиѣнеа на-ѣрѣралѣ а ѣнѣї феноменѣ кѣре поате ла инѣлѣа ве-дѣре сѣ се аратѣ ка ѣнѣ лѣкрѣ еѣстраорѣнарѣ. Аша еѣте тотѣ д'аѣна. Натѣра рѣмѣне тотѣ д'а-

ѣна аѣеїамѣ, рѣмѣне тотѣ д'аѣна ин консекѣенѣѣ кѣ леѣле салѣ еѣтерне. — Кѣарѣ феноменѣеа челе маї кѣрѣоасѣ, аѣ рѣѣѣѣина лорѣ ин деоѣеѣтеле импѣрѣѣрѣрѣи карѣле аѣ проѣѣсѣ тотѣ дѣне не-ѣесѣтѣеа леѣлорѣ натѣрѣї! Дарѣ де маѣте орѣи пе сѣнтѣмѣ пої аша де иналтаѣи ин секретѣле иѣтѣнѣеї спре а пѣтеа дѣскопѣрѣи каѣселе натѣ-ралѣ але еѣфектелорѣ, де о апарѣнѣѣ еѣстраорѣди-нарѣ. — Аѣеастѣ импѣрѣѣкѣѣне а кѣнѣошѣнѣе-лорѣ ноастре, а fostѣ тотѣ д'аѣна ѣнѣ исворѣ не-инѣѣетѣлѣ алѣ тѣѣлорѣ сѣнѣпѣстѣиѣиѣлорѣ ѣе аѣ ин-ѣнѣекаѣї ин тотѣ тимѣлѣ, орѣзонтѣлѣ лѣминѣсѣ алѣ лѣмеї ноастре идеале. — Аѣесте сѣнѣпѣстѣиѣнѣи аѣ еѣшѣтѣ дѣн капѣлѣ аѣелора ѣе п'аѣ пѣтѣтѣ им-вѣрѣѣиша имѣнѣса идеѣ а ѣнѣѣѣїи натѣрѣї ши а кѣрѣора инѣлѣѣнѣнѣѣ маѣрѣнѣитѣ пе с'а пѣтѣтѣ ѣрѣка ла о прѣѣѣре иналѣ, кѣре пе аратѣ тоатѣ натѣра ка ѣелѣ маї перѣфектѣ моделѣ д'о органѣзаѣиѣне атѣтѣ де комплѣктѣ ин кѣтѣ фѣе-кѣре партѣѣ лѣ-крѣндѣ пентрѣ консерѣваѣиѣнеа ѣнѣверсалѣ, фоло-сѣште ши пентрѣ еѣсѣтенѣа са индѣѣѣѣалѣ; пре-кѣмѣ ши натѣра ин а са тотѣлѣтѣеа лѣкрѣазѣ не-инѣѣетѣлѣ пентрѣ конѣверѣсаѣиѣнеа тѣѣлорѣ партѣе-лорѣ ѣе се афлѣ инт'инѣса; аша дарѣ аѣеї оа-менѣи маѣрѣнѣнѣїи ин кѣнѣошѣнѣе ши непрѣѣенѣндѣ тоате аѣестеа, аѣ вѣѣтѣ ин тотѣ минѣтѣлѣ ин на-ѣѣрѣи ниште еѣенѣїнѣи, ниште инконсекѣенѣе *Ас-ѣѣѣї* с'аѣ инкѣрѣдѣнѣатѣ кѣ о пѣатрѣ арѣнѣкѣндѣ-о ин сѣсѣ, де сѣне каѣе пе ѣрѣмѣ жосѣ; мѣїне дарѣ вѣѣїндѣ кѣ ѣнѣ балѣнѣ море ин кѣре се афлѣ ши ниште пѣетре, слѣвоѣзѣндѣлѣ, се сѣе сѣсѣ, атѣнѣї с'аѣ гѣндѣтѣ кѣ ѣеа дѣн ѣрѣмѣ инѣтѣмѣларѣ пе поате фѣи фѣрѣсѣкѣѣ. ѣї трѣѣѣе сѣ фѣе еѣшѣтѣ прин вре о пѣтере фѣрѣмѣкѣѣтоаре, кѣре еѣте ин старѣ а сѣїи натѣра ка сѣ лѣкрѣѣе кѣарѣ ин конт'ра леѣлорѣ салѣ. Адѣкѣ омѣлѣ сѣнѣпѣстѣиѣосѣ пе 'ши а инкѣ-пѣїтѣ кѣ сѣїереа балѣнѣлѣи ин сѣсѣ, еѣте ши еа ка-ѣсѣатѣ прин леѣеа ѣенералѣ а ат'ракѣїѣнеї, инсѣ лѣкрѣндѣ акѣмѣ сѣѣ деоѣеѣѣте кондѣїїнѣи (фѣндѣ кѣтѣѣїмеа аерѣлѣи ѣе скоате маѣрѣмеа балѣнѣлѣи дѣн локѣлѣ сѣѣ, маї греа де кѣтѣ грѣѣтѣеа ба-лонѣлѣи импѣрѣнѣ кѣ тоате пѣетрѣеа ѣе се афлѣ инт'инсѣлѣ); дѣн конт'ра, омѣлѣ сѣнѣпѣстѣиѣосѣ а пѣсѣ сѣнѣпанѣга са ин интерѣвенѣереа пѣтерѣлорѣ ан-ѣїнатѣрале, фѣрѣмѣкѣѣтоаре, дѣабѣлѣѣе. — Іатѣ дарѣ кѣ сѣнѣпѣстѣиѣнеа еѣте ѣелѣ маї маѣре бласѣфемѣ конт'ра *А-тотѣ-нѣтернѣїѣеї дѣїѣне*. Іатѣ кѣ а-ѣестѣи омѣ сѣнѣпѣстѣиѣосѣ кѣре инт'о алѣ пѣтере

streinъ, care poate sînge leuie natzei, skrise kь literе nestepse de mîiule kreatozi в in kaptea чеa etepнъ a zhiberszi!

batъ kь zshperstuzhnea, ne linge ignoranца sa groazъ mi tikloazъ, este nînz la znh gradъ mi znh ateismъ zpichosъ.

Despre natze elemente antice, pîmintzî, ana, aerzî mi fokzî.

O sз privimъ akъm despre amîndozъ pîrzi. sađ direkziunele zhiberszi в in care sз manife- steze. adikъ la kopnz mi inima zhiberszi. Sз nъ ne mirъmъ kь vorbimъ de kopnz mi de inima zmei! Zmea, аchestъ organismz chz mare (Макрокосмz) seamzъ kь organismz chz mikъ (омz, mikroskosmz). — Dar kopnz zmei este Domenz kopnzî.orpъ care nъtemъ simzi kь чinчî simzirî ale noastre (vedea, azvz, rzstz, mposz mi niuziea); apoi inima, sađ spiritz zmei, este Domenz nstepî.orpъ care dirizeazъ mi modifizeazъ toate fiinzele zhiberszi.

Toate akъrziare trъnemî в in zme sînt s- nъse la leuеа локалитzî; adikъ sic-kare kopnz zmlе o parte mîrziuitъ din suaziz zhiberszi kare se kiamъ локаlz. Lokz trъnzî.orpъ se mъszъ в in trei dimensiuni: lъzime, lъzime mi adînzime. Kîndъ se alz znh kopnz intr'nhъ lokъ, nъ poate fi mi alz kopnz в in аchestъ lokъ totъ в in аchestъ vreme. Аchestъ leuеo se kiamъ leuеo de imnenzpariuitate (de ne pîrîndere); adikъ znh kopnz nъ poate pîrînde в in materia alzîa. Kîndъ vedemъ kь ana pîrînde в в- pete, nъ trezъ sз ne inuare аchesta, fiindъ kь ana nъ pîrînde в in materia vpeteîz, чi в in po- rîz (gazîe) plînz de aerъ care deszъruesz materia vpeteîz, ana se zmeazъ mi kь xiptia kare вгrite чернеа.

Tozî kopnzî potъ sз skimъ локалитzîe lor prin deszъrize mi prin tulîndere.

Fakzitatea de a deszъrize zhi kopnz, n'are intr'adevzъrъ niчi znh sfirmîz; fiindъ-kъ dъnz sic- kare divizîe (deszъrize) че amъ fzki, ne nъtemъ inkinzî kь amъ nъtea face o divizîe nozъ mi ana inkinzîeа noastъ mepze totъ вainte. Dar instrumetere noastre materiae sntъ foarte inkomplekte; de аchea nъ nъtemъ deszъrize znh kopnz в in infinitъ. Kь toate аcheste, mi deszъr- zîe noastre, презm mi inîndere zmate a- sъpra kopnzî.orpъ аз inaintzъ mzîz la znele

dint'însele. — Ana nъtemъ vnsi 29 litre de apъ lînnede kь dozъ granzî (grъnz) de o vnzsea slakozie kare se kiamъ kîrmîz. В 29 litre apъ sînt чеl mai nъzînz 3000 grъnz, prin zmate se deszъrize sic-kare grъnz de kîrmîzъ 1500 de pîrzi, amestekate kь apъ vnsîz. Dint'nhъ galbenъ в азъ nъtemъ face o tabz in- tînz atîta de szzipe kь sз fie de 3000 de opî mai mare de kîz galbenz. — Kite-va granzî de Mosk (Moschus), poate sз pîmie 10 anî intr'o odae, mi totъ в аchestъ vreme odaia va fi z- nînz de mposъ tape аз moskz; apoi dъnz 10 anî kîntîrîndъ аchestъ mikъ kîzime a mos- kz, se rzseme kъ lî insemte foapte nъzînz; prin zmate kîz de niчi trezъ sз fi fostъ pîr- tîe.ore moskz kare intr'nhъ kpsъ de 10 anî nelînetz a znuîz odaia, fzîndъ mposz че amъ simzî!

Alz-fez de skimъre a lokz kare o rъ- simъ la kopnzî, n'are rezîzîe kь kopnzî sînz- rzъ kare sз skimъ, чi kь che-î-ale kopnzî kare le inkomzozъ; аchestъ skimъre se kiamъ miukare. Znh kopnz miukînzse skimъ в in totъ minz pozîzîeа sa kîrpe toatz zmea.

Kopnzîe stul ssnse leuеi de zeneipe. Kîndъ znh kopnz este в penaosъ (odînz) trezъ sз pîmie в vчi vчî.orpъ totъ в аchestъ stare, dakъ nъ va venî o alz kâzъ karelz va sînz a pîrzi аchestъ penaosъ; atnzчi o sз ineanz a se miuka. — Din kontra, znh kopnz fiindъ в miukare, trezъ sз se miuche no inchetzъ totъ в аchestъ direkziune ne kîndъ nъ se va inîmua o alz kâzъ kare в va inîndika в аchestъ miukare. Dar intr'adevzъrъ nъ se alz niчi znh kopnz в penaosъ, чi toate kopnz- zîe se miukъ, adikъ imprezъ kь pîmintzî, kь ana mi kiar kь soarele (презм vomъ ve- dea в kpszъ al.orpъ artikole.

Toate kopnzîe аз o inkinare kare le tra- ze snzъ kîrpe alz. Аchestъ leuеo este o pa- mъrъ a simzîrîi zeneralъ pîsîndîz в Natze.

pstemă dar ziçe, къ ачеаста есте леџеа симпатіеі |
 pentru corpurile universale. Къ кітѣ ва fi ma-
 teriea (masa) зніі корпѣ маі mare, къ атітѣ
 маі puternicъ ва fi puterea sa atractivă (de a-
 trahere) asupra altora. Darъ къ кітѣ маі de-
 putrate se va afla. дозъ корпѣри зніа de алѣа,
 къ атітѣ маі слабѣ ва fi inclinarea lorъ саѣ
 puterea atractivă a zăvia къtre алѣа. — Ши ііі
 seamănă inclinarea corpurilor къ inclinagiu-
 nea între oameni. Desputerea slăbеште amo-
 rală: afară din oki, afară din inimă, este зні
 проверѣѣ în Germania.

Пъmintăлѣ, ка корпѣлѣ челѣ маі mare пе
 lăngă челе-а-але че се алѣ пе dănsăлѣ, траџе

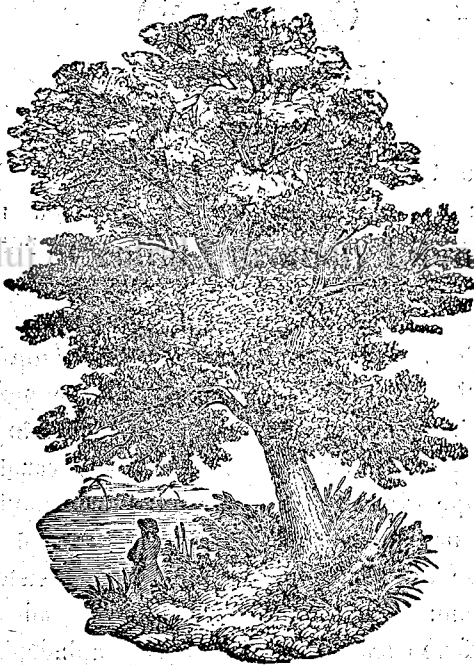
къ чеа маі mare putere toate corpurile пѣ-
 minteми къtre centrul сѣѣ. De aceea toate cor-
 purile пе pământъ каdă în linie dreaptă (verti-
 cală) къtre centrulъ pământului. Ачeastă кѣ-
 dere се кіамъ *gravitate*, ші este маі mare саѣ
 маі mică, дзпѣ mărimеа corpurilorъ care каdă,
 Balanța (кѣмпѣна) măsurândъ ачeastă gravitate
 a deosebitelorъ corpuri пе arată ші masa lorъ
 (кітѣdămă de materie че sînt compuse într'însele).
 Fiindă къ gravitatea este чеа маі vizibilă cali-
 tate a corpurilorъ în general, de ачeia în fizica
 modernă sîntă numite toate corpurile sînt пѣ-
 mire de *pond-rabile* (мѣкрѣрїле de gravitate саѣ
 de кѣмпѣнѣ). (Ва зрма.)

Kamforăлѣ.

Чине пѣ шtie че este кам-
 форă? Че este ачeastă materie
 d'o odorare аша de penetrantă
 care плаче пѣмаі знора оа-
 menі къ зніі simțуă алѣ odor-
 arei, capriciosă; саѣ care пѣ-
 timesкѣ de dăperile oaselorъ,
 ка сѣ се зпѣт къ dănsă, саѣ
 дакъ sîntă partizanii sistemului
 Raspail, с'лѣ întrevăingeze
 la felărimi de zăaje medicale.
 De znde provine? Din пр'зп
 animal, mineral саѣ vegetal?

Еатѣ че este kamforă.

Kamforăлѣ este зніі сѣкѣ
 (zeamă) care provine d'zні
 arboreș че се пѣмеште арбо-
 рѣлѣ de kamforă (*Laurus cam-
 phora* L.; vezi алыѣрата fi-
 гурѣ) nativă ачeastă арборѣ
 este Japon. знде kreskind,
 ажзпџе ла о іуълџїме ші про-
 сіме remarcatăлѣ. Елѣ sea-
 мѣнѣ мѣлѣ în prăvinga foi-
 lorъ ші а іуълџїшѣрѣ sale, къ
 dafinăлѣ nos-
 tră. Kindă oamenii vorъ сѣ
 кішtie kamforă. зрmeză în
 modăлѣ зрмѣторѣ. Рѣдѣчїеле
 ші крѣчїле ачeastă арборѣ, сѣ
 таїе în вѣкѣдї, се пѣнѣ
 într'zніі kazanъ care are пе
 fândă зніі felă de гратарѣ
 ші kazanăлѣ се змпле къ
 апѣ. пе зрмѣ ілѣ акопере
 къ зніі акоперїшѣ змплѣтѣ
 къ паїе; дзпѣ че с'а гѣїтѣ
 toate, пѣнѣ fokă de deszвѣтѣ
 kazanăлѣ. Дзпѣ кіте-ва оре,
 deskizindă канпкѣлѣ, сѣ
 гѣсеште аколо kamforă în
 вѣкѣдї mіch.

Арборѣ de kamforă (*Laurus camphora*)

Asta este kamforă крѣдѣ es-
 portată din Asia în Европа,
 însă аїчї în Европа ілѣ крѣдѣтѣ,
 eszindăлѣ ла fokă зніі опе-
 rațiunii пѣмїтѣ szblimăziune;
 Olandezii ші Anglezii се о-
 кзпѣ мѣлѣ къ ачeastă опе-
 rațiune. Kamforăлѣ szblimăтѣ
 сѣ vînde în вѣкѣдї marі.

Требуе сѣ есплїкѣмѣ аїчї
 operațiunea szblimăziunei.

Skopăлѣ szblimăziunei este
 d'a presenta зп корпѣ кзратѣ
 ші neamestekată къ алѣ ma-
 terii amestecate къ dănsăлѣ;
 dară, ка зніі корпѣ сѣ fie
 кзрѣтăлѣ prin szblimăziune,
 требуе сѣ аїбѣ proprietatea
 ка сѣ се volatilizează (се face
 пѣвзвѣтѣ) în кѣлѣрѣ. Зніі
 asemenea корпѣ ілѣ пзпемѣ
 într'zніі kazanъ (olembic) de
 metală акоперїтѣ d'aszpra къ
 зніі акоперїшѣ ші пзпемѣ ка-

zanăлѣ пе зніі fokă mare. Fokăлѣ
 inkăzindă tape kazanăлѣ, ва
 face ка корпѣлѣ compresă în-
 tr'înșăлѣ, се ва inkăzї tape, се
 ва volatiliza, adekъ се ва sîi în
 sîșă, însă totă mărindă în sîșă
 întămеште пе акоперїшăлѣ
 kazanăлѣ care este маі
 peche de кітѣ fândăлѣ сѣѣ,
 аколо корпѣлѣ volatilizată
 рѣчїндă-se, се kondensă din
 noă ші се пѣне пе пѣрѣїї
 акоперїшăлѣ ка о пѣлѣре
 саѣ străтѣ szbїre. Dară fiindă
 къ materiile къ care era
 amestekată п'аѣ proprietatea
 volatilizăziunei,

de aceea râmîne josş pe sîndraş kazanzî; astî-feaş korpîaş volalizatî este kîrîyatî de opî-che amestekîsîrş streinî şî sî zîche kî este sîvîmatî. Darş operajîonea aceasta, sî pîmeşte sîvîmajîone.

Kamforş este o materie alîz, semitranspîrîntî, pî skoate nîcî şî sîromotî, este maî şporş de kîtî ana, de aceea 'noatî peste anî; este grasî la pîpîre şî tenaçîş, kîndî 'aş anasî çîne-ba kî deçetî; odoarea sa este partîkolârî, rîstîaş sîş este amarî. La începîtî arde şî pe şîmîş pîkorîeşte. Kîndî râmîne în aerş kîtî-ba tîmpî, se face nevîzîtî, kînd arde, prodîche şî sîmî nerş. Se tonîeşte în şîpîtî şî în şîntî-de-lemîş şî aîte şîntîpî darş nî în anî, însî sîpekîndîaş în anî, ana pîimeşte odoarea kamforî.

Kamforş este întîreşîngatî mîaş în medîçîne. Medîçîî çî maî antîçî 'aş aş întîreşîngatî. Efektîaş sîş çeneralî este kî ipîtî (anpîndî). Medîçîî 'aş daş kî folosî volnavîlorş, la încîoapîle pîle, la şîpîrîle pîle, la holîerş, la gangrenî, la rezmatîsmî ş. ç. î.

În aceastî boalî (rezmatîsmî) vîçîçîaş sîş ka kamforatî de şînsî, este foapîe komîşîş; kîçî rezmatîsmî, aceastî boalî provenîndî de pîçealî, este foapîe komîşîş întîre oamîni; oamîniî se pîçeskî akîmîş pîea lesne, pîlea lor sî pîçeşte lesne pe seama lor şî înimîle lor sî pîçeskî lesne pe seama alîora; tîrîmîş în sîfîrîmîş akîmîş întîre lîme de pîçealî.

Омьла. *)

Лексвал оамьнлоръ.

I.

Ekonomîea şîîş pîpîaş apo totîş açeleamî baze şî açeleamî kondîçîonî, ka ekonomîea şîîş famîlîî. Keçîajîala deçînde de venîtî şî kîndî venîtîaş o deaçînsîş sî akîonepe keçîajîala şî râmîne înkî çeva de pîsîosîş, alîncî ekonomîea kaseî se afîz în vîpîş şîare. Kîndî şîîş pîpîaş şîpîeasz aceastî pîçîaş ekonomîkî partîkolârî. adekî keçîeşte maî îpîçîndî de kîtî apo venîtî. alîncî pîsîosîaş kape îl râmîne, formîeasz kî tîmpîaş o vîçîçîe naçîonalî kape devîno baza tîsîpîora întîrepîndîlorş marî naçîonale. Çîpîle çîvîlîzate ale Ekşponîî, kape aş îtîrepînsîş în zîlele noastîre lîkşîpî çîrantîche: drîmsîpî de ferş, kanale ş. ç. î., aş îtîsîtîş face aceasta, pî maî pînî borçîçîea naçîonalî. Aîçî s'a arşîatîş de çî folosî este borçîçîea sîemî-kîçîçîa dîn çî-çîçîenî nentîş vînele tîsîpîora. Întîrepîndîçîe çîle marî ale lîmeî modernî, aş lostîş pîsîvîle pîmaî pînî çîçîmîçîe de kanîtalîş la îndîvîzî, kape formîeasz aceastî lîme; apoî ačeste îndîvîde s'aş îmvîçîçîtîş nîmaî pînî pîçîala maî sîsîş espîsîş, adekî kî venîtîçîile lorş anşîale aş tîpîkîtîş neste keçîealî lîşîndî oapîeî-kape sîmîş dîpîentîş pîezervîş nentîş întîrepîndîçîi vîitoare.

Tîpîeşte sîş façîetîş aîçî o observajîone în rapîortîaş borçîçîeî naçîonale. Borçîçîea naçîonalîş poate sîş sîe pîvîçîtîş în dozî modîpî, adekî

ka borçîçîea îndîvîdeîlorş kape konstîçîe şîîş statîş şîî ka borçîçîea pîopîe a ačestîş statîş. Sîntîş state în kape îndîvîzîî şîntîş borajî şîî statîaş "ste boratîş, adekî kasa çentîçîalî a statîaş a întîstîş pîpîntî'şîş sîstemîş de ekonomîe, a çîçîmîçîî pîsîosîaş venîtîçîilîor neste keçîealî şîî a forma şî marî fondîş de pîezervîş. Asemenea state aş şîî vîitorş şîî sîntîş în çînepe state tînepe, a kîçîçîa borçîçîiî este bazatîş pe arçîkîçîatîş, kape este baza venîtîaşî naçîonalîş.

Ačeste çîçîpî aş dîpentate kîndîş sîş sîleskîş a mençîna şîî sîstemîş naçîonalîaş de ekonomîe, şîpe a pîtea adşna o kaze de pîezervîş, dîpentîş baza întîrepîndîlorş naçîonale vîitoare; kîçîî în çînepe, la çîçîçîenîî şîî çîçîpî arçîkîçîe nî çîçîmîş fondîçîile şîî kanîtalîçîile deosebîte de marî çîçîmîçîîte în mîlînele parçîkîçîarîlorş; de aceea statîaş nîş tîpîeşte sîş sokîleaskîş kî la vînelea de aneçîe vî çîçîî la dîmîîî fondîçîile neçîesapîî. Dîn kontra, sîntîş şînele çîçîpî kape întîrepîndîş întîrepîndîçîi marî çîçîpî ka statîaş sîş aîçîş la dîşnoçîiçîiea lîî, fondîçîî deosebîte; kîçîî dîn kontra statîaş apo akîole datîpîî marî dîçî

*) NOTŞ. Neaş pîçîmasîş înkî çîe-ba arçîkîçîe desupîe omîş mî vîomîş ale da înkî în şîçîpîaşîş nîstîpî în ačestî anî.

каре плътеште пе fie—каре аѣ доbinda перълатъ
ѣръ сѣ аѣбъ сперанцъ але плъти вр'о датъ ; ин
ачесте църї, богъдїеа національ нѣ реzидъ ин
statъ, чи ин indivizї каре konstitъe statъ (ин ачестъ
kazъ s. e. се афлъ *Мареа Британіе*). Нѣмаї kindъ
о аsemenea царъ este о царъ indъstriеалъ, а
кървїа богодїеа este базатъ пе интrepinderїле
indъstriале, нѣмаї атнчї statълѣ ноате сѣ се
sokoteaskъ богатъ ши сѣ dispozeaze пе капиталърї
imense каре репреzитъ лѣкрърїле ши интrepinderїле
четъденїлоръ ; къчї интrepinderїле ин
дъstriале sintъ niște pessъpse (izвоаре) infinite ;
аїчї богъдїеа п'аре марѣїне ка ла челе агpїкол
каре sintъ мърѣїните prin интinderea ши prodъk
tabilitatea пѣmintълѣ.

Еатъ invederatъ къ гръмъдїеа капиталърї
лоръ марї ин мїїїїле зпора indivїde ин църїле
indъstriале, este нѣ нѣмаї о консекъинцъ нече
сарїе а патрѣї окъпацізней четъденїлоръ, ва инкъ
este гаранѣїеа вїиторълѣ prosperїтѣїеї ши а des
волтърѣї църѣї. Ін Англіеа, Франчіа ши Цер
mania, fie—каре църанъ сѣ вѣкъръ де benefїчїлѣ
дръмърїлоръ де феръ pentрѣ transportълѣ про
дъктърїлоръ sale ши кеаръ pentрѣ кълъторїеа са
proprie ; кѣ тоате ачестеа, ачесте марї интrepinderї
паціонале нѣ с'аръ пѣтеа зрпа аколо
dakъ п'аръ еsїста капиталїштії марї каре аѣ for
ma societъдїеї, саѣ къ аѣ импръмъtatъ statълѣ sъme
necesарїеа pentрѣ инфїндареа ачесторъ invenѣїшїї
moderne д'знъ folosъ аша де imensъ.

Ачeastъ espozїїїне аратъ кїт де недренте
sїnt мїїїперїле ачелора, каре зїкъ къ изво
ръл ненорочїрѣї лѣмеї este неїмътърдїеа екзалъ
а богъдїлор интpe оаменї. Еї шї аѣ імаѣїнат фе
лѣрїїї де sїстеме ши де формъле соціале, интpe ал
теле ши faїmosъл комънїзмъ, snpe а face лѣмеа
ferїчїтъ, кѣм зїкъ еї. Комънїзмълѣ, нѣ нѣмаї къ
este ин sine о аbъspđїtate непрактикабїлъ, дѣр
daka аръ пѣтеа о датъ сѣ се реалїzeze, атнчї
аръ devenї imпорmїнтаpeа тѣтлор интrepinderї
лор марї, каре аѣ skїmbatъ сѣпpафада пѣmintълѣ
ши аѣ fondatъ глорїеа лѣмеї moderne. Ачесте
интrepinderї, с'аѣ фѣктъ нѣмаї prin капиталърї
де ресервъ пѣстрате ши гръмъдїте де кърпе знїї
pentрѣ ачестъ skонъ. Інтpe тоате ачесте ідеї де
реформе соціале, нѣмаї socialismълѣ, адїкъ sїс
темълѣ каре чере асоціаѣїзнеа оаменїлор ла тоате
лѣкрърїле ши интrepinderїле лор, ка сѣ easъ зп

benefїчїѣ комън тѣтзпора ин dimensiōnї марї, пе
нерале ; нѣмаї ачест sїstem, зїчем, конpїnde о
їдее аdevъратъ, адекъ къ тоатъ пѣтереа омълѣї,
resїdъ ин prinчїпъл соціал. Kind оаменїї sъnt знїїї
ши конлѣкрез ла зп skонъ, атнчї sїnt тарї, про
дъктївї, лїберї ши invensїбїлї ; kind sїnt desънїїї,
sїnt debїлї, neprodъктївѣ ши devїнъ прada іне
mїчїлоръ лоръ.

Богъдїеа ши лїбертатеа паціонїлоръ sїnt о
консекъинцъ патралъ а кълърѣї лоръ. Попълїї
некълъївацїї, нѣ sъnt нїчї богатї нїчї лїберї. Сѣ не
зїтъмъ ла Asia ши ла Afrїка ; аколо гъsїmъ не
нѣмероасе попълаѣїшїї, мълѣ маї нѣмероасе де
кїт ачеїеа але Езропей ; кѣ тоате ачестеа, ачентї
попълї дїн Asia ши Afrїка импрезнтъ, нѣ posedъ
нїчї а патра парте а богъдїеї Езропей, каре este
мълѣ маї мїкъ де кїтъ дїнсеїе ; къчї ин Asia ши
Afrїка локъesкъ niște попълї инкълїї (варварї
саѣ semїварварї) prin зрпаре sъnt сѣрачї ши скла
вїї аї desпоцїлоръ лоръ, каре 'ї тїранїsezъ ши'ї
съръческъ инкъ маї мълѣ.

Богъдїеа національ, се гъseште нѣмаї ла по
пълїї каре аѣ рївнъ де лѣкраре, каре мѣнческъ
нѣ sъnt ленешї ши sъnt amatorї d'opdїне ши d'o
взнъ рїндъїалъ, зрмїндъ лѣцеа економїеї а нѣ
келтїї prin лѣксъ маї мълѣ, де кїтъ шїштігъ prin
venїтърїле лоръ

О консекъинцъ immediатъ а богъдїеї паціо
нале este, о вїеацъ маї komодъ, орнатъ де маї
мълте вѣкърїї але лѣмеї ачестеїа, еfїнїтатеа про
дъктелоръ нечесарїї pentрѣ ferїчїеа вїедеї, дѣр
тоїѣ d'o датъ о skъмпъtate а браделоръ оmenешїї
адїкъ зп mare респект pentре тїмпъл ши лѣкра
реа оаменїлоръ ши о еfїнїре а банїлоръ. Kindъ
интp'o царъ, банїї sъnt skъмпнї ши лѣкрърїле оа
менїлоръ еfїтїне, се шїе къ ачeastъ царъ este
їнкъ индърътѣ ши pessъpсеїеа богъдїеї еї паціо
нале нѣ с'аѣ desволtatъ, саѣ къ ea denadїnsъ а
pısїnitъ ачeastъ богъдїеа принтp'знъ лѣксъ есаѣе
pat каре а esпортatъ афаръ тоцї банїї църѣї ши
прїнтp'ачeasta а импїедекат desволтаpeа лѣкрърї
лоръ агpїколе ши indъstriале ши принтp'ачeasta а
фѣктъ къ тоате лѣкрърїле оаменїлоръ indїѣнї ин
ачeastъ царъ аѣ рѣмасъ имперфекте, desпреѣзїте
ши еfїтїне. Нѣмаї знъ попълѣ каре мѣнчеште ши
нѣ келъеште тоїѣ че кїтїгъ, мерѣе їnainte ши
devїне дїн зї ин зї нѣ нѣмаї маї богатъ, чи ши
маї ferїчїтъ, маї чївїлїzatъ ши маї пѣтернїкъ.

Съ нш'ми imagine чине-ва къ vorvimš ač'i in kontra лксвлї in ченере. Sintem din kontra adopratorii лксвлї рәiонабилї, кчї sintemš inkpedingagi, къ фъръ лксвл, Европа ми тоатъ лксвea modernъ, н'аръ пstea esista. Ънš економистѣ а фксѣ observaciunea, къ in Françia кивтиръ мнпшари пе анš aprõane аlitea milioane, ките Spania ле кивтиресе din vestitele sare mine d'arçintš in Америка. Дар орашлш Parisš сивгрь кивтиръ пе lie-каре анš prin obiecte d'arte каре се vinde нентръ дарспї d'аншл ншош, маї мшлш de kit кивтиръ ъn dкаat mik in Italia din ншmintш, сшš prin черепале. Дар че аръ deveni ачeste ssto de миї de фамилие локситорлорѣ аї Françei.

каре се хрлнескѣ de prodъkciunea ачесторѣ ар-тиколе де лксвл, дакъ ачестл лксвл арѣ inçeta? Дакъ s. e. oamenii арѣ хотърї а imita esemplul арї Calo romanelл а ншмай пшпта мншми шї а ншмай да нимвлш нимикш ла аншлш нош! Еатъ къ лксвлш а deveniш аксмш нентръ noi Espaneni ънš prinçiuш vitalш, о kestisne de vieaça нентръ milioanele de конлокситорлї noutrii; а кърора е-sistingъ ми вииторѣ este bazatъ пе ачестл лксвл. Ачестл idee о vomш desvolta инкш маї вине киндш, in знеле din артиколеle виитоаре, vomш vorbi деснре kestisnea имшгиреа oamenilorѣ пе ншmintш ми деснре консеквнцале sociale, каре се panoptъ ла ачестл кестисне.

Komunikaciuni științifice mici.

Къдеца снел петре метеориче.

In орашлш Toulouse а квлстл дешнзи о нентръ метеорикъ д'о мъриме importantъ; къдеца еї ера insușitъ de арътоара знш; фокш ми а'анш sromotш in аерш, in kitш мшлш локситорлї d'аколо

аш крестш ми аксмш къ а квлстл prin фшлерѣ; кчї е miștш къ маї nainte ннъ ns s'a desconperitш esistnșга къдецел петрлорѣ. Meteoricil, oamenii 'mi-ш imaginaș къ ачесте петре kad prin фшлер.

Аншнш.

Ne aproniemš кърпе sfirmișlш аншлш. Asta este perioada in каре pedakçionulo трекшо сш vorbeascъ къ пвлїкш; пе d'о narte трекшо сшї фггдшаскъ че-ва ми пе d'аитъ narte трекшо сшї чеаръ чева; inlokmaї ка ла intrarea зншї гвернш ншош, este обичеїш къ stinçiatorш so adreseazъ къ ънš квинтш кърпе пеншлш сшш, фггдшндшї мшлш ми чорндшї noate ми маї мшлш.

Че о сш черемш noi де ла noușlш nostrъ, адекъ де ла D-нїї авонашї? Nș черемш алш нимикш де китш рїдиктшш мїнеле кърпе черш ми invocшш ашшра лорѣ benediciunea вївлїк каре зиче: пръсїднш, имшгїднш ми fїgl nenșmerosh ка nisnшшш impreçisршшш мърлорѣ.

Даръ че о сш фггдшмш авонашлорѣ noutrii нентръ аншлш вииторѣ? Оаре сшї фггдшмш аї плаге, а контнша d'a fi instrucivшш ми плткшш? Asta este de prisoșș; de asta sintш inkpedingagi D-лорѣ ми фъръ орї-че фггдшлш. Даръ еатъ чеї фггдшмш:

O pedakçione a прецлшї avonaments.шї nentps аспрна.шлш Isisш; прецлш de doi rн.твенї sș pedșue ла natps ikosari (22 sfanușxi) пе анш.

Поате къ о сшїми imagine знїї къ ачестл pedakçione провине fiндш къ pedakçionea аре преа мшлшї авонашї; ш inkpedingшшш din kontra къ ачестл жрналш, де ми се вккъръ мшлш de favoarea пвлїкшлш, totș аре ънш черкш de лекторлї foarte мършїнитш. Дарш fiндш къ знїї ми алшї нїаш зїсш къ pedșkind прецлш, о сш лър-

шмш черкшлш лекторлорѣ, де ачеса vomш черка ми ачеста.

Дакъ dшno ачестл pedakçione а прецлшї пшмершш авонашлорѣ ns се ва имшлшї inтр'анш modш considerabilш, жрналшш Isisш ва inçeta а emi; кчї ва fi imposibilш pedakçionel а контнша къ пвлїкареа лш.

Ама дарш снершмш къ ачел каре се intepesezш нентръ контншшшнеа жрналшшї nostrъ (ми avemш мшлшї voitopї de vino) сш vorш sїлї а лккpa inтр'анш modш ка ачестл жрналш, сингрьлш жрналш mllingifикш поншларѣ in Romania, сш ns inçeteze.

In анш korent, çirkшmstançe партїкшларе neprevizate аш фксш къ имшгїрїеа жрналшшї nostrъ in канїтарш ми trimiterea лшї ла districte, ns s'a spmatш къ регларitate ми esaktitatea черпш. Фггдшмш пвлїкшлшї къ in аншлш вииторѣ ачеста ns се ва маї sрма. Дарш орї-кшмш, ла sfirmișlш аншлш korentш, D-нїї професорлї districte.лорѣ сш вине-voeascъ а пе аръта каре ншмере ns s'a trimiшш prin грешалъ ла зншлш саш алшлш din авонашїї D-лорѣ, ми ле vomш trimitе ачесте ншмере, ка сшїми поатъ комплекта коллекшнеле аншале.

Фггдшлшл Опоравїлшлшї Ziарш „Romanшл“ d'a да авонашлорѣ сшї, жрналшш Isisш къ прецлшї d'анш галбенш ншмай, inçeteazъ къ inçenшлш аншлшї вииторѣ.

Pedakçionea аспрна.шшї Isisш.